

док. Перспективи наступних досліджень вбачаємо у виявленні впливу технології тайм-менеджменту на підвищення професійної компетентності особистості у взаємозв'язку з обраною професією.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вербицкий А. А.* Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М., 1991. – 204 с.
2. *Джурицкий А. Н.* История педагогики и образования: учебник для бакалавров / А. Н. Джурицкий. – М.: МПГУ,

3-е изд., испр и доп., 2014. – 676 с.

3. *Друкер Питер Ф.* Эффективный управляющий / Питер Ф. Друкер; пер. А. Мкервали. – М.: СП "Бук Чембэр Интернэшнл", 1994. – 265 с.
4. *Жуков Г. Н.* Общая и профессиональная педагогика: учебник / Г. Н. Жуков, П. Г. Матросов. – Москва: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 448 с.
5. *Каньковський І. С.* Педагогічна система підготовки фахівця / І. С. Каньковський // Пробл. інж.-пед. освіти: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 28–29. – С. 215–221.
6. *Марков В. Н.* Потенциал личности /

В. Н. Марков, Ю. В. Синягин // Мир психологии. – 2000. – № 21. – С. 250–261.

7. *Селевко Г. К.* Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Г. К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий. – Т. 2. – 2006. – 816 с. – (Серия "Энциклопедия образовательных технологий").
8. *Якиманська І. С.* Технологія особистісно-орієнтованого навчання в сучасній школі / І. С. Якиманська. – М.: Вересень, 2000. – 176 с.

Стаття надійшла 11.04.2014 р.

УДК 376.1

Наталія ЗАЙЧЕНКО

СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ В ІСПАНІЇ

У статті визначено складові соціально-педагогічного захисту дітей, які мають функціональні обмеження, у сучасній Іспанії, проаналізовано нормативно-правову базу соціального захисту таких дітей. Автор окреслює основні напрями діяльності соціальних служб Іспанії з надання соціальної допомоги та підтримки дітям з обмеженими можливостями.

Ключові слова: соціально-педагогічний захист, діти з функціональними обмеженнями, соціальне виховання, спеціальна освіта, соціально-педагогічна робота.

Н. Зайченко. Составляющие социально-педагогической защиты детей с функциональными ограничениями в Испании. В статье определены составляющие социально-педагогической защиты детей, имеющих функциональные ограничения, в современной Испании, проанализирована нормативно-правовая база социальной защиты таких детей. Автор очерчивает основные направления деятельности социальных служб Испании по оказанию социальной помощи и поддержки детей с ограниченными возможностями.

Ключевые слова: социально-педагогическая защита, дети с функциональными ограничениями, социальное воспитание, специальное образование, социально-педагогическая работа.

N. Zaychenko. The components of

social and pedagogical protection of children with functional limitations in Spain. The components of social and pedagogical protection of children with functional limitations in contemporary Spain were identified in the article; the regulatory and legal framework of social protection of such children was analyzed. The author defined the main areas of activity of social services in Spain that deliver social care and support to children with functional limitations.

Keywords: social and pedagogical protection, children with functional limitations, social education, special education, social and pedagogical work.

Meta: визначити складові соціально-педагогічного захисту дітей з функціональними обмеженнями в сучасній Іспанії.

Людина не прагне досконалості, але соціальний світ ускладнюється... Приймаючи цінність життя як єдиноможливого "екзистенційного проекту", вона усвідомлює соціальну природу свободи, блага, діяльності. Будь-яке суспільство вимірюється можливістю самоорганізуватися і змінюватися. Як ансамбль взаємин і зв'язків, воно зберігає єдність і рівновагу в хаосі часу, підтримуючи виключність кожної індивідуальності, відкриваючи соціальний простір і надаючи шанс для самовираження й життєвості особистості, заохочуючи унікальність персонального перетворення світу в матриці соціальної участі.

Соціальна інтеграція людини в су-

спільство – то, насамперед, пошук нею самої себе у "світі інших", а з другого боку – багатоскладове її залучення до суспільного буття, в умовах і різних формах виявлення якого вона слугує і часткою всеохоплюючого світу, і гранню історичного поступу. Об'єктивна соціальна проблема становлення особистості дитини з функціональними обмеженнями в суспільстві, її психосоціального розвитку, формування соціально-ментальної індивідуальної сфери буття вимагають пошуку, вироблення й упродовження дієвих механізмів соціально-педагогічного захисту і соціальної підтримки як однієї з умов примноження соціального капіталу суспільства та продовження духовно-гуманного поступу людських поколінь.

Організований соціально-педагогічний захист дітей з обмеженими можливостями в Іспанії започатковується у ХХ ст. як одна із засад функціонування соціальної держави. Сучасна інфраструктура соціальних служб країни дає можливість опікуватися долею дітей-інвалідів з часу народження, здійснювати їх реабілітацію, освіту й виховання, професійну підготовку і працевлаштування.

Проблеми соціально-педагогічного захисту дітей, які мають функціональні обмеження, теоретико-методологічних засад і змісту соціально-педагогічної роботи з ними знайшли відображення в дослідженнях Н. Грабовенко, І. Звереві, В. Ляшенка, М. Малафеева, В. Тесленко, А. Іпатова, В. Маруніч, О. Сергієні та інших науковців. В Іспанії різним ас-

пектам соціально-педагогічної роботи з дітьми-інвалідами присвячені роботи Х. Гомера, J. Caride Gomez; X. Муйора Родрігеса, J. Muyor Rodriguez; Л. Переса Буено, L. Perez Bueno; Р. Лоренцо, R. Lorenzo; Е. Лозано, E. Lozano; А. Паласіоса, A. Palacios; М. Піоса Ернандеса, M. Rios Hernandez; К. Еспосіто, C. Barranco Exposito та інших.

Аналіз проблеми. Соціально-педагогічний захист дитинства є тим здобутком цивілізації, який кристалізує соціальну відповідальність суспільства і покликає цінувати індивідуальне життя. Час дитинства в соціальному вимірі є "інтуїцією прийдешнього", можливістю витворити нову соціальну реальність, тому ставлення суспільства до дитячої особистості та процесу її формування відображає і ступінь його цивілізованості, і міру внеску інтелектуально-соціального капіталу як права на історичний шанс.

Організований соціально-педагогічний захист дитинства – феномен нового часу з домінантною правовою світоглядною системою цінностей. Він призначений долати перешкоди на шляху реалізації прав і свобод дитини, відстоювати її інтереси в суспільстві як пріоритетної соціальної групи, допомагати становленню як особистості й індивідуальності, формувати колективне уявлення і громадянську позицію соціуму про відповідальність за дитинство й майбутнє та гуманне ставлення до дитини як духовний базис соціально-історичного поступу. Соціально-педагогічний захист дитинства передбачає багаторівневе розв'язання проблем дітей, які опинилися у складних умовах виживання, і залучення різних соціальних суб'єктів до цього процесу; він охоплює правовий захист і вироблення нормативних документів, що визначають правове становище неповнолітніх, законодавче регулювання дитячої праці, установлення й удосконалення системи опіки дітей тощо; діяльність спеціалізованих соціальних служб із соціальної профілактики, соціальної реабілітації, соціального виховання та ресоціалізації особистості, яка зіткнулася з нездоланними життєвими обставинами та потребує сторонньої допомоги; соціально-педагогічну інтервенцію громади й активізацію зусиль спільноти з організації сприятливих умов для життєдіяльності дітей і молоді, попередження й подолання аномальних проявів поведінки неповнолітніх, із заохочення творчості талановитої молоді тощо.

В організації соціально-педагогічного захисту дітей, які мають функціональні обмеження, в Іспанії умовно можна окреслити три етапи: етап інституціоналі-

зації соціально-педагогічного захисту (з XVIII ст.), коли відбувалося запровадження перших освітньо-виховних установ для дітей з вадами зору, слуху, розумовою відсталістю; на той час переважала "асистенціалістська" концепція догляду дітей з обмеженими можливостями над соціально-педагогічною; етап переходу від інституціоналізації соціально-педагогічного захисту до соціальної інтеграції у суспільство дезабільних людей (з 1970-х рр.), період зміни світоглядної платформи у ставленні до людей-інвалідів і ціннісному розумінні складнощів їх життя саме як об'єктивної соціальної проблеми; етап соціальної інтеграції, у межах якого здійснюється реалізація соціального підходу до захисту людей з обмеженими можливостями, зворотній процес – деінституціоналізації, модифікація соціально-педагогічної і освітньо-виховної систем з метою забезпечення прав дітей з особливими потребами на повноцінну освіту без дискримінації і зневаги (з 1990-х рр.).

На початку XX ст. у загальноєвропейському контексті в умовах широкого суспільно-педагогічного руху, зміни соціально-економічного світу іспанською громадськістю було актуалізовано проблему благочинного ставлення до дітей з фізичними вадами та їх організованої опіки. 22 січня 1910 року розпочав діяльність Національний патронат глухонімих, сліпих і розумово відсталих людей. Його діяльність мала консультативний і допоміжний характер у розв'язанні проблеми розбудови освіти для аномальних дітей. Заходами Національного патронату в березні 1922 р. заснований перший державний заклад спеціального виховання для дітей, які мають відхилення в розвитку, – Центральна школа у Мадриді, la Escuela Central de Anormales de Madrid (перетворена на Національний педагогічний терапевтичний Інститут 1960 р.). До початку 1930-х років перегруповувалися відділення інституції, а 16 лютого 1934 року започатковано Центральний патронат з функціями нагляду і координації шкіл для глухонімих і сліпих дітей [2, 26].

З 1970-х років започатковано масштабні перетворення національних систем соціального забезпечення розвинутих країн світу, а переосмислення правового становища людей-інвалідів підштовхнуло міжнародне співтовариство до прийняття Декларації ООН про права розумово відсталих осіб (1971), Декларації ООН про права інвалідів (1975), у яких було закріплено права інвалідів на незалежне життя, освіту тощо.

1975 р. утворений Національний інститут спеціальної освіти (Декрет 1151/

1975 від 23 травня) з місією удосконалення й розширення системи спеціального виховання в Іспанії. У постанові про заснування установи відзначено, що спеціальне виховання є процесом формування особистості людини, який інтегрує педагогічну увагу, педагогічну дію, реабілітаційну роботу. Інститут було перетворено на Реальний патронат спеціальної освіти через рік, а у 1978 р. – на Реальний патронат освіти і уваги до інвалідності [3, 17–18].

У прийнятій 1978 р. Конституції Іспанії (глава III "Про основоположні принципи соціально-економічної політики") визначено про: проведення державною владою щодо осіб, ослаблених у їх психічних, сенсорних та фізичних здібностях, політики з профілактики, лікування та інтеграції у суспільство шляхом надання їм спеціальної допомоги і спеціального захисту у здійсненні ними прав, передбачених для усіх громадян (ст. 49); забезпечення державною владою правового, економічного і соціального захисту родини, усебічного захисту дітей (ст. 39); створення сприятливих умов для соціального та економічного розвитку, а також для більш справедливого розподілення регіональних і приватних доходів у рамках політики із стабілізації економіки (ст. 40); підтримку державною владою державної системи соціального страхування для всіх громадян, що гарантує допомогу й необхідні соціальні послуги (ст. 41) [4].

У 1980-х рр. проблема соціальної інтеграції людей з обмеженими можливостями в іспанському суспільстві стала однією з ключових, її постановка привела до пошуку ефективних і дієвих засобів соціально-педагогічного захисту дітей-інвалідів в умовах інклюзивної освіти та забезпечення доступу до всіх соціальних інститутів суспільства з метою успішної соціалізації цих дітей. Закон про соціальну інтеграцію інвалідів від 7 квітня 1982 року Ley 13/1982 de integración social de los minusvalidos ("LISMI") визначав зпоміж іншого наступне: забезпечення державою попередження, медичного і психічного догляду, реабілітації, освіти, трудової інтеграції, соціального захисту інвалідів (ст. 3); заходи, спрямовані на освітню, культурну, трудову, соціальну підтримку інвалідів, мають на меті їх інтеграцію у загальні суспільні інститути, за виключенням лише тих випадків інвалідності, коли вони потребують уваги у спеціальних центрах і соціальних службах (ст. 6); здійснення спеціального виховання в освітніх закладах загальної системи освіти з урахуванням вікових, індивідуальних і психофізіологічних можливостей дитини-інваліда (ст. 25);

спеціальне виховання передбачає досягнення цілей – покращення функціонування людини, її досягнень у подоланні недоліків, ускладнень, відхилень; здобуття знань і навичок для можливого здійснення автономного особистісного розвитку; розкриття усіх здібностей дитини-інваліда задля гармонійного розвитку її особистості; включення до соціального і трудового життя суспільства, що забезпечить її особистісну реалізацію (ст. 26). У законодавчому документі звернено увагу і на організацію навчання для дітей, які тривалий час перебувають на лікуванні, через нещасні випадки, наприклад, переломи, прооперовані; відзначено, що всі лікарні з педіатричними відділеннями, повинні мати лікарняні класи, щоб не переривався освітній процес осіб шкільного віку (ст. 29) [5].

Згідно із законом 21/1987 від 11 листопада, у якому модифікувалися положення Цивільного кодексу країни, запроваджено опіку й усиновлення неповнолітніх з обмеженими можливостями.

Загальний закон про соціальний захист 1/1994 від 20 червня розрізняє ступені інвалідності – часткову постійну інвалідність (людина не втрачає здатність виконувати основні завдання певної професії); постійну загальну (людина втрачає здатність реалізувати всі або основні завдання даної професії, але може присвятити себе різним видам діяльності); абсолютну (людина не в змозі виконувати ніяку роботу); велику інвалідність (важкі анатомічні і функціональні втрати, людина не може обходитися без сторонньої допомоги в повсякденному житті – пересуватися, вдягатися, їсти тощо) (ст. 137); батьки дітей віком до 18 років зі ступенем 65% і більше інвалідності мають право на отримання соціальної допомоги на них (ст. 181.2); соціально-економічні виплати батькам на дитину-інваліда становлять щорічно 1000 євро, якщо ступінь інвалідності 33% і більше, 437880 євро, якщо ступінь інвалідності 65% і більше, 656880 євро, якщо ступінь інвалідності сягає 75% і більше (ст. 182) [6].

З 1990-х років в Іспанії поступово впроваджується соціальна модель захисту дезабільних людей; розбудова спеціальної освіти дітей з обмеженими можливостями орієнтується на особливості їх потреб і широку соціальну інтеграцію в суспільство. Органічний закон 1/1990 від 3 жовтня про загальне упорядкування освітньої системи відображає стосовно захисту дітей-інвалідів нову концепцію інклюзивної освіти, застосовує концепт – "особливі освітні потреби", передбачає встановлення загальною освітньою системою необхідних ресурсів для вихо-

ванців з особливими освітніми потребами, тимчасовими або постійними; відзначає, що увага до вихованця з особливими освітніми потребами ґрунтується на засадах нормалізації і шкільної соціалізації (ст. 36). Визначенню умов освіти для дітей з особливими освітніми потребами присвячений Реальний декрет 696/1995 від 28 квітня.

Інклюзивна освіта є одним з важливих напрямів реформування системи спеціальної освіти в різних країнах сучасного світу, необхідна для реалізації права на освіту всіх людей без дискримінації. Комплекс міжнародно-правових документів (насамперед Конвенція ООН про права інвалідів, 2006 р.), до яких долучилася Іспанія, у глобальному вимірі спрямовано на подолання перешкод у житті людей з обмеженими можливостями, головним чином, у галузі правового і соціального захисту їх персональності.

У законодавчому акті 51/2003 від 2 грудня про рівність можливостей, недискримінацію і всезагальний доступ до всіх соціальних благ для людей з обмеженими можливостями з метою забезпечення їх основних прав і свобод утверджувалися принципи незалежного життя, нормалізації, всезагального доступу, участі для усіх, громадянського діалогу та інші (ст. 2).

Закон про освіту 2/2006 від 3 травня містить положення про освіту дітей з особливими потребами, зокрема, у ньому встановлювалося, що освітні адміністрації мають прийняти необхідні міри для реалізації кожною дитиною персонального, інтелектуального, соціального, емоційного потенціалу (ст. 71).

Соціально-педагогічний захист дітей з обмеженими можливостями – одна з складових соціальної держави і базова цінність сучасної цивілізації. Незважаючи на наявність множинних моделей розуміння та інтерпретування явища "інвалідності" в суспільстві, як вироблених у ході історичного часу, так і витворених у процесі міжнародного діалогу, залишається відкритою проблема індивідуальної соціалізації людини, яка має функціональні обмеження, у суспільстві, її багатогранного духовно-творчого екзистенційного самовираження та переживання осмисленості буття. Соціально-педагогічна робота громади з дітьми-інвалідами виступає в сучасній Іспанії самостійним соціальним інститутом, спрямованим не лише на допомогу, підтримку, догляд, створення сприятливих умов існування, але й на функціональний розвиток особистості дитини з обмеженими можливостями, формування її соціальних якостей.

В Іспанській Стратегічній програмі

про подолання інвалідності 2012–2020 рр. відзначено, що понад 3847900 осіб (8,5% громадян Іспанії) мають інвалідність, з них 2,30 млн – чоловічого населення, 1,55 млн – жіночого [7].

Понад 97% дітей з певною формою інвалідності отримували освіту (за даними Національного інституту статистики 2008 р.), з них – 45,9% – у звичайному режимі інтеграції зі спеціальною підтримкою; 32,2% – у загальних навчальних закладах; 19,1% – у центрах спеціального виховання [8, 7].

Наявна в державі інфраструктура соціально-педагогічного захисту дає можливість на сучасному етапі розвитку суспільства забезпечувати догляд за дитиною-інвалідом від часу народження. У перші роки її життя центри дитячого догляду (дитячі садки), центри денного догляду здійснюють соціальну роботу, допомагаючи родинам. Центри раннього виховання, дитячого розвитку і тимчасової уваги виступають соціальними ресурсами місцевих громад автономії, здійснюють догляд і підтримку дітей, які мають порушення розвитку, до досягнення ними 6-річного віку. Соціально-педагогічна робота відбувається на трьох рівнях, а саме: первинний – профілактика – попередження різних умов, які можуть спричинити виникнення несприятливих, агресивних проявів особистості та порушень функціонального розвитку, охорона здоров'я, підтримка сімейного виховання; вторинний – діагностика – виявлення на ранніх стадіях захворювань і патологій розвитку дитини, ситуацій ризику; терціарний – коректування, реабілітація, покращення умов психосоціального розвитку.

Центри спеціального виховання розподіляються на установи негайного притулку й опіки (надають допомогу на короткій термін до діагностування психосоціальної ситуації дитини та умов її сімейного виховання), установи постійного проживання (функціонують як центри постійного перебування дітей, їх освіти та виховання відповідно до умов порушення розвитку, діти знаходяться у них до виникнення можливостей бути поверненими в родину або до влаштування в більш сприятливі умови опіки), дитячі будинки сімейного типу (здійснюють догляд, опіку і виховання дітей до досягнення повноліття за принципом родинного вогнища) [1, 55–57].

У країні функціонує понад півтисячі установ (507 – 2008 р., з них 210 – державних, 297 – приватних), які здійснюють соціальну опіку, догляд і надають допомогу людям з функціональними обмеженнями [1, 250].

Безпосередньо беруть участь у роз-

в'язанні проблем людей-інвалідів в Іспанії різні співтовариства, зокрема Національна організація сліпих людей Іспанії, заснована 13 грудня 1938 року, яка сприяє наданню медичної допомоги, освіти сліпих людей, професійному становленню і працевлаштуванню, культурному розвитку, співпрацює з асоціаціями сліпих людей у Латинській Америці; Іспанська спілка сімей глухих людей, заснована 1978 року; Іспанська федерація асоціацій батьків дітей-аутистів, утворена 24 квітня 1994 р., вона об'єднує асоціації Мадриду, Кадису, Сантандера, Майорки, Вальядоліду, Віторії; Іспанська спілка організацій з допомоги людям з розумовою відсталістю; Іспанська спілка федерацій і асоціацій з допомоги людям, хворим на церебральний параліч; Іспанська федерація інституцій для людей, хворих на синдром Дауна, існує з 12 січня 1996 року з метою покращення якості життя хворих людей та інші.

Висновки. Соціально-педагогічний захист дитинства є історично (закономірно) виробленим механізмом досягнення соціального включення дитини у структури і процеси суспільного буття, який відображає соціальний гуманізм у границях ставлен-

ня і самовідданості старшого покоління до молодшого, слугує елементом соціальної солідарності та не зведеної до сьогодення консолідованості суспільства, орієнтує витворення нової соціальної реальності як більш складної форми прояву поступу людства. Організація соціально-педагогічного захисту дітей, які мають функціональні обмеження, в Іспанії у ХХ – на початку ХХІ ст. здійснювалася у загальноєвропейському контексті за дотримання пріоритету міжнародно-правових нормативів і цінностей. Розбудова системи соціальної опіки і підтримки дітей з певною формою інвалідності на сучасному етапі розвитку іспанського суспільства спрямована на максимальне впровадження соціального підходу до захисту людей з обмеженими можливостями, що сприяє не тільки долати "меж", але й розвитку соціальних відносин у площині "суспільства свободи".

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Los menores con discapacidad en Espana. – CERMI, 2008. – 547 p.
2. Garcia Pastor, C., Garcia Jimenez, E. Papel de la administracion espanola en la

educacion de los ninos deficientes. – Universidad de Sevilla, 1986. – 137 p.

3. Memoria del Real Patronato (1976–2001). – Madrid, 2001. – 170 p.

4. Испанская Конституция / [перевод П. Романа]. – 1995 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM].

5. Ley 13/1982, de 7 de abril, de integracion social de los minusvalidos. – Boletín Oficial del Estado. – Num. 103, de 30 de Abril de 1982. – Pp. 11106–11112.

6. Real Decreto Legislativo 1/1994, de 20 de junio, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de la Seguridad Social. – Boletín Oficial del Estado. Num. 154, de 29/06/1994. – Pp. 20658–20708.

7. Estrategia Española sobre Discapacidad 2012–2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.msssi.gob.es/ssi/discapacidad/informacion/estrategiaEspanolaDiscapacidad.htm].

8. Panorámica de la discapacidad en España, 2008. – Boletín informativo del Instituto Nacional de Estadística. – 10/2009. – 12 p.

Стаття надійшла 29.04.2014 р.

УДК 37.018.262

Роксоляна ЗОЗУЛЯК-СЛУЧИК

ВПЛИВ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НА ПОРУШЕННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІДЛІТКІВ

У статті окреслено проблеми девіантної поведінки підлітків та чинники, які її зумовлюють. Проаналізовано різнопланові дослідження сучасної психолого-педагогічної науки з означеної проблеми. Детально розкрито суть поняття "життєва компетенція" та охарактеризовано її компоненти. Досліджено схильність підлітків до подолання соціальних норм, готовність до саморуйнівної поведінки, агресії, наявність делінквентних тенденцій. На основі проведеної діагностики простежено вплив схильності підлітків до девіантної поведінки на порушення життєвої компетенції.

Ключові слова: девіантна поведінка, делінквенція, агресія, підліток, життєва компетенція.

Р. Зозуляк-Случик. Влияние де-

виантного поведения на нарушение жизненной компетенции подростков. В статье очерчены проблемы девиантного поведения подростков и факторы, которые его определяют. Проанализированы разноплановые исследования современной психолого-педагогической науки по этой проблеме. Раскрыта сущность понятия "жизненная компетенция" и охарактеризованы его компоненты. Исследована склонность подростков к преодолению социальных норм, готовность к саморазрушительному поведению, агрессии, наличие делинквентных тенденций. На основе проведенной диагностики прослежено влияние склонности подростков к девиантному поведению на нарушение жизненной компетенции.

Ключевые слова: девиантное поведение, делинквенция, агрессия, подросток, жизненная компетенция.

R. Zozuliak-Sluchyk. Influence of

deviant behavior on a violation of the teenagers' vital competence. The problems of deviant behavior of teenagers and factors which predetermine it are outlined in the article. Different researches of modern psychological and pedagogical science are analyzed on marked issue. In detail essence of concept "vital competence" is exposed and described its components.

Propensity of teenagers is investigational to overcoming of social norms, readiness to destructive behavior, aggressions, presence of deviant tendencies.

On the basis of the conducted diagnostics influence of inclination of teenagers is traced to deviant behavior on violation of vital competence.

Keywords: deviant behavior, aggression, teenager, vital competence.

Мета: теоретично обґрунтувати й експериментально дослідити вплив поведінкових девіацій на формування жит-